

Kent Kimliğinde Peyzaj Donatı Elemanlarının Önemi; Çanakkale Çarşı Caddesi Örneği

Alper SAĞLIK^{1*} , Fatoş KARTAL² , Dilan ŞENKUŞ³ , Çetin Burak ÖZCAN⁴

ORCID 1: 0000-0003-1156-1201 - ORCID 2: 0000-0003-3897-7493

ORCID 3: 0000-0002-4577-7580 - ORCID 4: 0000-0003-0998-1960

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniv., Mimarlık ve Tasarım Fak., Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 17000, Çanakkale, Türkiye.

^{2,3,4} Çanakkale Onsekiz Mart Üniv., Lisansüstü Eğitim Enst., Peyzaj Mimarlığı A.B.D., 17000, Çanakkale, Türkiye.

* e-mail: alpersaglik@gmail.com

Öz

Kentsel donatı elemanlarının değişen ve gelişen dünya düzeni ile birlikte kentlerde yaşamakta olan kullanıcıların istek ve ihtiyaçlarına hitap edebiliyor olması gerekmektedir. Tasarım aşamasında estetik ve işlevsel fonksiyonları göz önünde bulundurularak kent kimliği ile bütün oluşturacak şekilde konumlandırılmalıdır. Kent mobilyaları insan ile çevre arasında köprü görevi gören alan kullanımını arttırarak gereksinimleri gideren en önemli olgudur. Bu bağlamda Çanakkale kenti Çarşı Caddesi üzerinde bulunan donatı elemanları gruplandırılarak; yapı malzemeleri, kent içerisindeki konumları, kullanılmalarındaki amaç ve işlevlerine göre; ergonomiklik, estetiklik ve işlevsellik açısından incelenmiştir. Sonuç olarak alanın donatı elemanlarıyla ilişkisinin tam olarak kurulamadığı, bitki ögesi ile donatı elemanlarının sayıca yetersiz olduğu ve aynı zamanda bakım ve onarımı yapılmamış elemanların varlığı saptanmıştır. Bunlara yönelik Peyzaj tasarım ilkeleri doğrultusunda; çalışma alanına uygun doğru malzeme seçimi, kullanıcı ihtiyacına yanıt verebilmesi amacıyla donatı elemanlarının sayıca arttırılması, bitkisel öğelerin çeşitlendirilmesi ve donatı elemanlarının bakım ve onarım faaliyetlerinin takibi gibi tasarım önerileri takdim edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent mobilyaları, kent, peyzaj tasarımı, Çanakkale

The Importance of Landscape Reinforcement Elements in Urban Identity; The case of Çanakkale Çarşı Street

Abstract

Urban equipment elements should be able to address the needs of users with the changing world. It should be positioned to form a whole with urban identity. In this context, the reinforcement elements in Çanakkale Çarşı Caddesi; building materials, according to their location, purpose and function in the city; it has been studied in terms of ergonomics, aesthetics and functionality. As a result, it was determined that the relation of the area with the reinforcement elements could not be established exactly, the number of plant and reinforcement elements was insufficient, and there were elements that were not maintained and repaired at the same time. For these, in line with the landscape design principles; Design suggestions such as choosing the right material suitable for the work area, increasing the number of reinforcement elements for the needs, and following up the maintenance and repair activities of the reinforcement elements were presented.

Keywords: Accessory elements, urban, landscape design, Çanakkale

Atıf/Citation: Sağlık, A, Kartal, F, Şenkuş, D, Özcan, Ç. B. (2021). Kent Kimliğinde Peyzaj Donatı Elemanlarının Önemi Çanakkale Çarşı Caddesi Örneği. *Journal of Architectural Sciences and Application*, 6 (1), 125-140. DOI: 10.30785/mbud.869581

1. Giriş

Kentler oluştuğu dönemden günümüze kadar daima değişim içinde bulunan alanlardır. İçinde oldukları döneme ait ekonomik ve sosyal yapı zaman içinde gösterdikleri bu değişimi doğrudan etkilemektedir. ‘Kent’ olgusunun oluşabilmesi o mekânda yaşayan toplam insan sayısı ile bağdaştırılmamaktadır. Bu fikirden yola çıkılarak kentsel tasarımın daha önemli ve değerli bir seviyeye geldiği görülmüştür. İnsan ile kentsel mekân ilişkileri ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan davranış şekilleri toplumun hayat standartlarının ortaya çıkarmasına olanak sağlamıştır (Es, 2009; Bayramoğlu ve Özdemir, 2012). Kentler buldukları zaman içerisinde gelişme kaydeden, birden çok işlevi yapısında bulunduran, zaman ve mekân arasında hareket gösteren ve birden çok kişinin meydana getirdiği mekânlardır. Bu nedenle kent hiçbir zaman tam olarak şekillenemez ve son biçimini alamaz fakat müdahalelerde bulunularak ilerleyişinin kontrolü sağlanabilir (Kuşkun ve Yılmaz, 2003).

Donatı elemanları, kentsel açık alanlarda toplumun tüm bireyleri tarafından kullanılabilir durumda olan, açık alanlarda oluşabilecek ihtiyaçları gidermeye yönelik, genellikle sabit olan kent aksesuar ve ekipmanlarıdır. Kullanıcıların değişen dünya düzeni ile ortaya çıkan gereksinimleri sonucu donatı elemanları ile kent kavramı arasındaki ilişki meydana gelmiştir (Hacıhasanoğlu, 1991; Erdoğan, Oktay ve Yıldırım, 2011). Kent mobilyaları kent içerisinde insanların çeşitli birçok ihtiyaçlarına cevap niteliğinde konumlandırılmış çevre donatı elemanlarıdır (Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, 1992; Durmuş, 2008).

Peyzaj mimarları, mimarlar ve çevre bilimcileri gibi bazı meslek disiplinleri tarafından kullanılan donatı elemanları yerine “donatı malzemeleri”, “kent mobilyaları”, “kent aksesuarları” gibi terimler de kullanılmaktadır. Peyzaj tasarım ya da kentsel tasarım çalışmalarında kullanıcıların güvenlik, bilgi ve konfor ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir, çevrenin temiz görünmesi açısından da gerekli farklı yapı taşlarına ihtiyaç vardır. İşlevine ve amacına uygun olarak kullanıldıklarında bu elemanlar, peyzaj ya da kentsel tasarımın görsel niteliğini arttırarak kullanıcılara doku, biçim, malzeme, renk özelliklerine göre belirli bir algı oluşturmaktadırlar (Kuter ve Erdoğan, 2009; Kuter ve Kaya, 2019).

Peyzaj mimarlığı meslek disiplini için aslolan kent aksesuarlarını kullanacak olan toplumun estetik ve psikolojik gereksinimlerinin mekân tasarımları üzerindeki etkisidir. Bu etki mekânların daha işlevsel, estetik ve sağlıklı olmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda oluşturulacak olan tasarımlar sürdürülebilir kullanımı desteklemeli, ergonomik ihtiyaçlara cevap verebilmelidir (Akpınar Külekçi, 2018).

Kentsel donatı elemanlarının sosyal hayatın en önemli unsurlarından olan kullanıcılara hitap etmesi sebebiyle tasarım aşaması birincil dereceden önem arz etmektedir (Fusaro, D’Alessandro, Baldinelli ve Kang, 2018). Kentsel donatı elemanları işlevsel, estetik veya sembolik hangi amaçla tasarlanmış olursa olsun asıl amacı alanı geliştirme, canlandırma ve iyileştirmeye yönelik olmalıdır. Kentsel donatı elemanları tasarımında kullanılan doğru malzeme seçimi ise alanda eğlenceli, göze hitap edici, rahatlatıcı bir atmosfer oluşmasını sağlarken, insan psikolojisinde de olumlu etkiler bırakmaktadır (Dascălu, 2011).

Kent kimliği, doğada yaşamını devam ettiren canlıları veya nesnelere, diğer canlı ve nesnelere farklılaştıran, özellikle görsel, işitsel ve farklı duyuyla idrak edilen, kendine has olma durumu, teklilik ve orijinallik olarak açıklanmaktadır (Deniz, 2004; İlgar, 2008).

Kent kimliğini meydana getiren unsurlar: doğal, beşeri ve insan eliyle oluşturulmuş çevreden kaynaklanan faktörlerle incelenebilir (Önem ve Kılınçasan, 2005; Birol, 2007). Doğal çevreden kaynaklanan kent kimliği bileşenleri, kente ait toprak yapısı, iklim şartları, hâkim bitki ögeleri, coğrafi konumu vb. özelliklerdir. Beşeri çevrenin oluşturduğu kent kimliği bileşenleri, birey ve toplumdur. Bireylerin ve toplumun bünyesinde bulundurduğu değer yargıları, kent karakterlerini meydana getirir ve bu değerler kent kimliği ile direkt olarak bağlantılıdır. İnsan eliyle oluşturulmuş muhitten kaynaklanan kent kimliği bileşenleri ise kentte çalışılmış her türlü düzenlemenin sonucudur. Bu düzenleme çalışmaları içinde; kent meydanları, sokaklar, anıtlar, donatıları elemanları vb. her türlü kentsel unsurlar bulunabilir (Birol, 2007).

Kentsel donatı elemanları, kullanıcıların kentsel objelerden beklentileri, sosyo-kültürel davranış özellikleri, estetik göreceleri kent içi düzen sağlayacak işlevleri gibi faktörlere dayanarak meydana gelirler. Kent kimliğinin ayırıştırıcı öğelerinden olan, donatı elemanlarının hem görsel ve teknik bakımdan kent içinde devamlılık göstermesi gereklidir. Bu devamlılık, tüm kullanıcılar aracılığı ile kullanılabilir ve yaşatılacak olmayı gerektiren bir ‘dil’ işlevi taşımasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle kent aksesuarları için üstlendikleri işlevsel fonksiyonlarla beraber kent kimliği ve anlamsal

değerini de meydana getirmeleri doğru bir kanı olacaktır (Bayrakçı, 1991; Bulut, Atabeyoğlu ve Yeşil, 2008).

Kent genelinde kenti yaşanabilir ve algılanabilir kılan kent mobilyaları, kent içinde farklı ve önemli bir değere sahiplerdir. İnsanların ilk olarak kent içinde oluşturdukları görsel-fiziksel bağlantının kent mobilyaları aracılığıyla oluşması nedeniyle bu elemanlar kullanıcılar için fazlasıyla önemlidir. Kent mobilyaları buldukları çevreyi tanımlamaları, belirleyici ve özelleştirici niteliklere sahip olmaları nedeniyle kent bakımından önemlidir. Buldukları yerden ayrı düşünülmemeyerek, belli bir sistem içerisinde incelenen, kente ait bir unsur olan kent mobilyaları kendi aralarında oluşturdukları ortak dil beraberliği ile bir kentin kimlik olgusunun oluşmasına yardımcı olan en önemli elemanlardır (Bayraktar ve ark 2008). Kentin açık alanlarının bir parçası olan çevre donatıları, kent sakinlerinin rahatlama, eğlenme, bekleme vb. ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tasarlanan aydınlatmalar, oturma elemanları, yer-zemin döşemeleri, çöp kovaları, bariyerler vb. bileşenlerdir (Bozdoğan ve diğerleri, 2015; Öztürk, Işınkaralar, Çiçek, Vural ve Meydan, 2020).

Donatı elemanlarının kent kimliği ile bütünlük sağlayacak şekilde tasarlanması ve konumlandırılması, estetik ve işlevsel yönlerden kullanıcılara hitap edebilmesi kentin algılanabilir ve anlamlandırılabilir olması açısından büyük önem taşımaktadır (Bingöl, 2017).

Kent mobilyalarının estetik ve işlevsel fonksiyonları ile kullanıcılara hitap edebilmesi için; güvenilir, sağlıklı, koruyucu, kullanıma davet edici, bulunduğu yerin özelliklerine sahip, renk, doku ve form özellikleri gibi kriterleri göz önünde bulundurularak tasarlanmalıdır (Bulduk, 2012; Sağlık, Sağlık ve Kelkit, 2014).

Ergonomi, kentsel muhit ve bu muhite ait her çeşit yaşamsal ve işlevsel öğeler ile kullanıcılar arasındaki uyumu sağlayan bir yöntemdir. Kent mobilyalarının tasarımındaki öncelikli hedef estetik olmasından çok işlevsel olmasıdır. Kent mobilyalarının işlevsel olarak kullanıcılara kaliteli hizmet sağlaması aynı zamanda elemanların etkin kullanımını ve gereksinimlere cevap verebilme oranını arttırmaktadır. Bu peyzaj donatı elemanlarının yoğun olarak kullanılmasını ve maksimum verim alınmasını sağlayan en önemli özellik ise ergonomiktir (Bulut ve diğerleri, 2008).

Kuşkun (2002)'a göre; Donatı elemanlarını işlevlerine göre şu şekilde sınıflandırılabilir:

1. Yer-Zemin döşemeleri (beton, taş, asfalt, tuğla, vb.)
2. Oturma elemanları (banklar, sandalyeler, grup oturma elemanları)
3. Aydınlatma birimleri (yol aydınlatıcıları, alan aydınlatıcıları)
4. Bilgilendirici ve yönlendirici tabelalar (yönlendiriciler, yer belirleyiciler, bilgi iletişim panoları)
5. Sınırlandırma öğeleri (caydırıcılar, sınırlandırıcılar, yaya bariyerleri, trafik bariyerleri, vb.)
6. Su elemanı (süs havuzları, çeşmeler, tulumbalar, kanallar, yangın musluğu, vb.)
7. Üstü kapalı öğeler (duraklar, gölgelikler, pergolalar, vb.)
8. Satış yerleri (kiosklar, sergi pavyonları, büfeler, vb.)
9. Sanat objeleri (heykeller)
10. Diğer öğeler (bayrak direkleri, çöp kutuları, posta kutuları, umumi tuvaletler, çiçeklikler, bilet otomatları, bisiklet park yerleri, saatler, parkmetreler, bitkisel öğeler, vb.) (Bulut ve diğerleri, 2008).

Bu çalışmada, Çanakkale Kenti Çarşı Caddesi üzerinde yer alan donatı elemanlarının, kent kimliğine uyumu, kent içindeki kullanımları ve konumları irdelenerek ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak ise, Çarşı Caddesi üzerinde bulunan elemanların kullanımlarına ve kentin karakteri ile bütünleşmesine ilişkin sorunlar saptanarak, nasıl olması gerektiğiyle ilgili çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Çalışmanın ana materyalini Çanakkale ili kent merkezinde yer alan Çarşı Caddesi, 40,147144 enlem ve 26,401848 boylamlarında yer almaktadır (Haritamap, 2021). Cadde, Çanakkale Merkez ilçesine bağlı, Kemalpaşa Mahallesiinde yer almaktadır. Cadde genişliği genel olarak 4 ile 6 metre arasında değişiklik göstermektedir. Çarşı caddesinin yaklaşık olarak uzunluğu ise 479,3 m'dir (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışma alanı olan Çarşı Caddesi, Çanakkale (Google Earth 2020'den değiştirilerek)

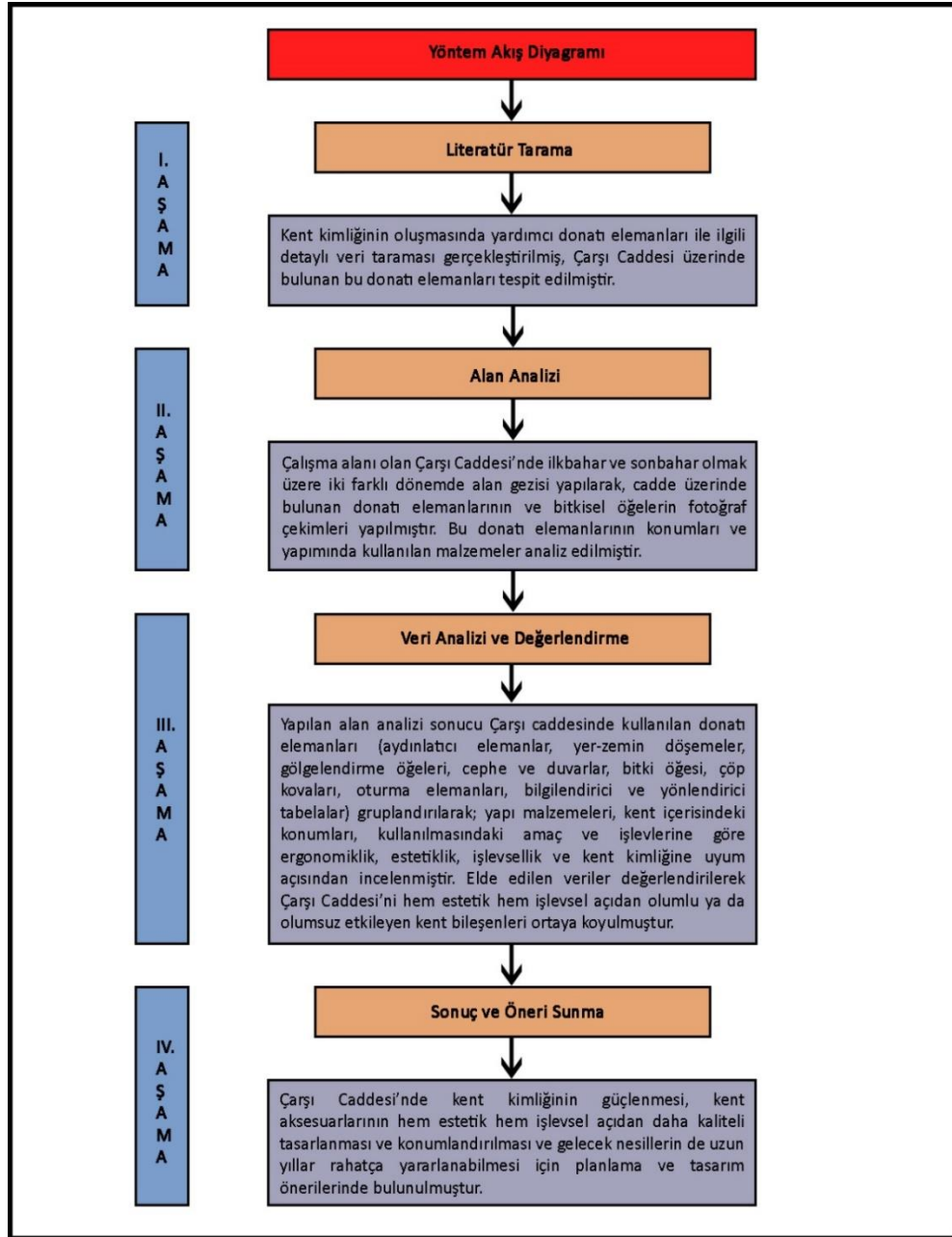
Çanakkale kentinin ilk kuruluşundan bu yana ticaret merkezi olması nedeniyle insanların en çok kullandığı alanlardan birisi olmuştur (Erten, 2015). Çanakkale kenti iklim bakımından genel olarak ılıman sayılmaktadır. Akdeniz ve Karadeniz iklimi arasında bir geçiş iklimi etkisi göstermektedir. Kentte Balkanlar'dan esen soğuk rüzgârlar etkilidir. Kar yağışı az, yağış miktarı ise kış ve ilkbaharda fazladır (Coğrafya Dünyası, 2021). Çarşı Caddesi üzerinde; kuyumcu, büfe, kafe, yemek mekanları, banka, kıyafet dükkanları gibi insanların ihtiyaçlarını karşılayabileceği birçok alışveriş mekanlarının yer alması, konumu itibarıyla herkesin ulaşabileceği merkezi bir konumda bulunması ve mahalleler arası geçiş (kestirme) bölgesi olması alanın yoğun olarak kullanımına sebebiyet vermektedir. Ayrıca, Çarşı Caddesi'nin Aynalı Çarşı ve Yalı Cami gibi tarihi yapıları bünyesinde bulundurması hem yerli hem yabancı turistler tarafından yoğun olarak kullanılmasını sağlayarak, alanı şehrin cazibe merkezlerinden biri haline gelmiştir. Taşıt trafiğine kapalı olması alanın insan sirkülasyonunu ve mekân kullanımlarını daha canlı tutmaktadır. Bölgede halen kullanılan, belli mekanlara dönüştürülmüş Fugalı Eski Çanakkale evleri ise insanı modern dünyadan alıp eskiye götüren etkisiyle alanı tarihten koparmamakta kullanıcılara nostaljik duygular yaşatabilmektedir. Tüm bu sebepler göz önünde bulundurulduğunda; Çanakkale için bu kadar önemli, kullanımı fazla, değerli yapıları bünyesinde bulunduran ve şehre çok daha fazla gelir getirme potansiyeline sahip bu bölge hakkettiği değeri görebilmesi için, daha doğru ve tasarım donatı elemanlarının kullanılması, doğru bitkilendirme ile daha sıcak ve yeşil bir alan yaratılması gerekmektedir. Ekolojik, estetik ve işlevsel ölçütlere uygun olarak alanın kullanımını daha iyi hale getirmek amacıyla Çarşı Caddesi çalışma alanı olarak seçilmiştir.

2.1. Tarihçe

Çanakkale kenti kuruluş yılı olan 1463' den bugüne, özellikle garnizon ve savunma kenti özelliğini bırakarak ticaret kenti olmaya başladığı 1700'li yıllardan günümüze, ciddi şekilde ticaret sistemi ve çarşı mekânları farklılaşmaları yaşamıştır. Yaşanan farklılaşmanın çok büyük ölçek ve niteliksel kapsamı son yarım yüzyılda yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir. Kentin ilk kuruluş noktası olan Çimenlik Kalesinin doğu ve kuzey bölgelerinde ilk iskân yerleri oluşmuştur. Oluşan bu iskân bölgelerinin orta bölümü çarşı için ayrılmıştır. İlk çarşı başlangıcı Yalı Caddesi ile Çarşı Caddesi'nin başlangıçları farz edilen Yalı Camisi ve çevresidir. Çarşı Caddesi'nin başlangıcı olan şimdiki Yalı Cami çevresinden doğu tarafa doğru gelişmiştir. Bugün Değirmenlik Sokak kesişimi olan İş Bankası – Ziraat Bankası, Akbank'ın bulunduğu kısma kadar olan bölge Aşağı Çarşı olarak adlandırılmıştır. Bu çarşı perakende alışverişin her türlüünü içine alan mekânları bünyesinde bulundurmaktadır. Büfe, manav, kumaş, kuyumcu, ayakkabı ve kıyafet, vb. dükkanları bu bölümün ticaret faaliyetlerinin baş karakterleridir. Kent özellikle 1850 yılından sonra ticaret ve nüfus bakımından büyümüştür. Deniz ve kale odaklı yerleşimler doğu yönde gelişmiştir. Aynı büyüme çarşının da doğuya doğru gelişmesini sağlamıştır. Bugünkü Aynalı Çarşığı da kapsayan ve İnönü Caddesinde başlayan Musevi Mahallesine

doğru gelişen çarşı oluşmuştur. Çarşı Caddesinin doğu kısmı olan bu ticaret alanına Yukarı Çarşı denilmeye başlanmıştır. Yukarı çarşının bünyesindeki mekânlar Aşağı Çarşı mekanlarının devamı niteliğindeki çeşitliliği barındırmaktadır (Erten, 2015).

Araştırmada, etüt, veri toplama, analiz ve senteze dayalı peyzaj araştırma yöntemi kullanılmıştır (Sağlık ve ark., 2014). Çalışma 4 aşamada gerçekleştirilmiştir;

Şekil 2.Yöntem-akış diyagramı

3. Araştırma Bulguları

Çarşı Caddesi Çanakkale'nin ilk yerleşim yerleri arasında yer almaktadır. Ayrıca kentsel sit alanı içinde de bulunarak tarihi dokunu korumaya devam etmektedir. Bu özelliği ile Çanakkale'nin nüvesini oluşturmaktadır.

Çarşı Caddesi üzerinde bulunan gölgelendirme elemanları Şekil 3'de verilmiştir.

Şekil 3. Çarşı Caddesi üzerinde bulunan gölgelendirme elemanları

Alanın oturma ve dinlenme konumlarında güneş ve rüzgârın etkisini hafifletmek, yağmurdan korunmak gibi amaçlara hizmet veren; kumaş tente, PVC ve bez branda gibi gölgeleme elemanları kullanılmıştır. Genellikle açık renklerde kullanılması çok geniş olmayan alana ferahlık kazandırmıştır; fakat gölgeleme elemanları tarihi dokuyu yansıtmak açısından alanla uyumlu olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca kullanımların çoğu, kafelerin kendi bünyesinde ve yalnızca müşteri kitlesine hizmet vermektedir. Bundan dolayı yayaların kullanımı için yetersizdir.

Çarşı Caddesi üzerinde bulunan cephe-duvar örnekleri Şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 4. Çarşı Caddesi üzerinde bulunan cephe-duvar örnekleri

Alanda; Alanın kimliğinin oluşmasında önemli bir payı olan, birleştirici ve sınırlayıcı özelliğiyle bölgenin hatlarını belirleyen; beton, ahşap, cam, taş, mermer gibi malzemelerden yapılmış cephe ve duvarlar yer almaktadır. Belli cephelerin dışında kullanılan fugalı cephe kaplamalar ise alanın tarihi havasını desteklemekle beraber görsel kalitesini de arttırmıştır. Bazı duvar ve cepheler ise Vandalizm'e uğrayarak görüntü kirliliğine sebep olmuşlardır.

Çarşı Caddesi üzerinde bulunan döşeme örnekleri Şekil 5'te verilmiştir.

Şekil 5. Çarşı Caddesi üzerinde bulunan döşeme örnekleri

Alanda farklı doku, renk ve formda; Bazalt plak taş, granit küp taş ve beton blok taş gibi çeşitli yer döşemeleri kullanılmıştır. Ayrıca yaya ile bisiklet yollarını, mekânlar ile farklı kullanım alanlarını ayırma gibi işlevsel ihtiyaçları da karşılamıştır. Fakat cadde üzerinde bulunan yapılar ile zemin uyumunun olmadığı görülmüştür. Belli alanlarda uzun süre kullanım sonucu deforme olmuşlardır. Engelli yollarına yer verilmemesinin alanın en önemli eksiklikleri arasında olduğu saptanmıştır.

Çarşı Caddesi üzerinde bulunan bitkisel öğeler Şekil 6'da verilmiştir.

Şekil 6. Çarşı Caddesi üzerinde bulunan bitkisel öğeler

Alanda estetik, ekolojik ve psikolojik fonksiyonları karşılamak amaçlı; *Washingtonia filifera* (Çöl palmiyesi), *Lagerstroemia indica* (Oya ağacı), *Cupressus macrocarpa* 'Goldcrest' (Limoni servi) gibi bitkiler kullanılmıştır. Fakat yetersiz sayıda oldukları tespit edilmiştir. Sonbaharda yapraklarını döken ağaççıklar ise alana kaligrafik bir görüntü katmıştır.

Çarşı Caddesi üzerinde bulunan oturma elemanları Şekil 7'de verilmiştir.

Şekil 7. Çarşı Caddesi üzerinde bulunan oturma elemanları

Alanda kullanıcıların dinlenme, oturma, izleme gibi ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile ahşap ve demir konstrüksiyonlu oturma elemanları konumlandırılmıştır. Kullanılan konstrüksiyon malzemeleri ortamın ruhuna uygun tasarlanmıştır. Oturma elemanlarının sadece belli bir noktada, yetersiz sayıda olduğu saptanmıştır. Bu oturma elemanlarının çeşitli bitkilerle desteklenerek alana daha estetik bir hava katması uygun görülmüştür.

Çarşı Caddesi üzerinde bulunan aydınlatma elemanları Şekil 8’de verilmiştir.

Şekil 8. Çarşı Caddesi üzerinde bulunan aydınlatma elemanları

Alanda hava karardığında çevredeki nesnelere algılanabilir kılmak amacıyla tek armatürlü direkt lamba ve sarkıt sokak lamba olmak üzere 2 çeşit aydınlatma elemanı kullanılmıştır. Aydınlatıcı elemanların boylarının insan kullanımına uygun olmasının yanında; bazılarının yetersiz bakımdan dolayı çalışmadığı görülmüştür.

Çarşı Caddesi üzerinde bulunan çöp kutuları Şekil 9’da verilmiştir.

Şekil 9. Çarşı Caddesi üzerinde bulunan çöp kutuları

Alanda kirliliği önlemek amacıyla, kullanıcıların kolay ulaşabileceği ve görebileceği yerlere konumlandırılmış çelik ve plastik çöp kutuları kullanılmıştır. Sayılarının alan büyüklüğüne göre az sayıda olduğu tespit edilmiştir. Yeterince bakımı ve temizliği yapılmayan çöp kutuları ise alanda görüntü ve koku kirliliğine sebep olmuştur.

Çarşı Caddesi üzerinde bulunan tabela örnekleri Şekil 10'da verilmiştir.

Şekil 10. Çarşı Caddesi üzerinde bulunan tabela örnekleri

Alanda yayaları ve araç sürücülerini bilgilendirmek ve yönlendirmek amacıyla yerleştirilmiş, insan boy ve kullanımına uygun, trafiğin düzenini ve ulaşımını sağlamak amacıyla çeşitli işaret ve bilgi levhaları kullanılmıştır. Bazı levhaların boyulu bitkilere yakın konumlandırılması algılanabilmesini ve okunabilirliğini zorlaştırmıştır. Çeşitli bilgilendirme levhalarında bakımsızlıktan dolayı soyulmalar ve yıpranmalar görülmüştür.

4. Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak Çarşı Caddesi peyzaj donatı elemanlarının; kent kimliğine uyumsuz olduğu, estetik ve işlevsel açıdan yetersiz kaldığı, alanın donatı elemanlarıyla ilişkisinin tam olarak kurulamadığı, bitki ögesi ile donatı elemanlarının sayıca yetersiz olduğu ve aynı zamanda bakım-onarımı yapılmamış elemanların varlığı saptanmıştır. Yapılan bu tespitlere yönelik öneri tasarım fikirleri aşağıda verilmiştir. Alanda bulunan gölgeleme elemanlarının alanla uyumlu olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle Çarşı Caddesinin ruhuyla bütünleşmesi bakımından ahşap veya üzeri atlatmalı pergola kullanılması, alanda gölge alanlar yaratacağı gibi daha canlı ve estetik görünmesine de yardımcı olacaktır (Şekil 11).

Şekil 11. Tarsus, Mersin (Yerçekim, 2017)

Çarşı Caddesi boyunca karşılıklı olarak devam eden cephe ve duvarların peyzaj tasarımının uyum, denge, tekrar, bütünlük gibi ilkelerine göre yeterli olduğu saptanmıştır. Fakat cadde üzerinde bazı cephelere izinsiz yapıştırılmış olan ilanların kötü ve düzensiz görüntü yaratması nedeniyle alandan kaldırılması ve Vandalizm'e uğramış olan duvarların boyanarak kapatılması uygun görülmüştür (Şekil 12).

Şekil 12. Brooklyn, ABD (Kaler, 2019)

Alanda kullanılan döşeme malzemeleri arasındaki geçiş uyumları yeterli görülmüştür. Ayrıca alanda bulunan döşemelerde birçok deforme mevcut olması nedeniyle bu deformeğin onarılması gerektiği tespit edilmiştir. Zeminler arasındaki uyum yeterli olsa da alanda mimari yapı ve zemin arasındaki uyumu sağlayıp, tarihi ruhu daha iyi yansıtacak eskitme traverten zemin döşeme kullanılması uygun görülmüştür (Şekil 13). Zemin üzerinde bulunan bisiklet yolunun, özellikle yayaların yoğun olduğu zamanlarda kullanımı sonucu, küçük çaplı da olsa kazalara yol açtığı tespit edilmiştir. Bu da mekân ile yaya uyumunun sağlanmadığı sonucunu ortaya koymuştur. Caddenin dar bir alan olması nedeniyle sadece yayaların kullanımına açılması ve bisiklet yolunun çarşı caddesinden kaldırılması gerektiği ve son olarak eksik olan engelli yolunun alana eklenmesi gerektiği uygun görülmüştür.

Şekil 13. Girona, İspanya (Kalligiannaki, 2018)

Çarşı caddesi üzerinde kullanılan bitkilerin yetersiz sayıda ve bakımsız olması nedeniyle beklentiyi yeterince karşılayamadıkları saptanmıştır. Kullanıcılar için yeterli gölge alan sağlamamaları işlevsellikten uzak, alana düzensiz ve öylesine yerleştirilmiş izlenimi vermeleri ise estetik kaygıdan uzak bir bitkilendirmenin söz konusu olduğunu da göstermektedir. Kısacası doğa ve mekân uyumu önemsenmemiştir. Bitkilerin caddeyi canlandırması, gölge alanlar yaratması ve kullanıcıları doğayla buluşturması amacıyla sık ve belirli bir düzen içinde yerleştirilmesi, daha boylu ağaçların tercih edilmesi, bitkilerin daha sağlıklı olması açısından düzenli olarak bakımının yapılması ayrıca donatı elemanlarıyla birlikte kombin edilecek şekilde konumlandırılması uygun görülmüştür (Şekil 14).

Şekil 14. Barcelona, İspanya (Erin, 2021)

Alanda kapasite üstü kullanım mevcuttur ve alanda bulunan oturma birimleri yetersizdir. Bu nedenle hem mekanların hem de oturma birimlerinin sayısının artırılması gerekmektedir. Mimari yapıyla uyum sağlayıp alanın ruhunu yansıtmak, kapasite üstü kullanıma hizmet edip, yetersizliği gidermek amacıyla estetik ve çift yönlü ahşap oturma birimlerinin kullanılması uygun görülmüştür (Şekil 15).

Şekil 15. Milano, İtalya (Scott, 2020)

Alanda bulunan aydınlatma elemanlarının bazılarının çalışmaması ve aydınlatma elemanlarının az oluşu nedeniyle gece aydınlatması bakımından yeterli olmadığı saptanmıştır. Aydınlatma elemanlarının sayısını arttırıp belli bir simetride konumlandırılarak görsel kalite arttırılmalıdır (Şekil 16). Çalışmayan aydınlatma elemanlarının ise onarılarak alana kazandırılması uygun görülmüştür.

Şekil 16. Prag, Çek Cumhuriyeti (Boguszak, 2015)

Alanda sayıları az, kırık ve kötü durumda olan çöp kutularının olduğu saptanmıştır. Bu çöp kutularının sayısının arttırılması, kırık ve kötü durumda olanların bakımının yapılması gerekmektedir. Caddenin yoğun bir kullanıma sahip olması nedeniyle çevrenin daha temiz ve düzenli olması amacıyla alanın ihtiyaç kapasitesini karşılayacak ekolojik temelli çevreci çöp kutuları kullanımı uygun görülmüştür (Şekil 17).

Şekil 17. Seul, Güney Kore (Jes, 2019)

Alanda kullanılan tabelalar insan boy ve kullanımına uygun olsa dahi, yer yer silinmeler ve soyulmalar meydana geldiği için bakımlarının yapılması gerekmektedir. Alanda bitkilerle yakın konumlandırılmış olan bu nedenle okunabilirliği azalan levhalar bulunmaktadır. Bu levhaların yerinin değiştirilmesi ya da bitkinin tabelayı kapatmayacak şekilde düzenli olarak budanması gerektiği uygun görülmüştür (Şekil 18).

Şekil 18. Paris, Fransa (Kontorigas, 2014)

Çalışma alanının içinde yer alan Çarşı Caddesi bünyesinde bulunan Yalı Camii, Yalı Hamamı, Aynalı Çarşı gibi tarihi öğeleri ile ön plana çıkmakta, üzerinde bulundurduğu aktiviteler bakımından her yaşta kullanıcıya hitap etmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda alanla ilişkisi tam olarak kurulamamış, birbirinden bağımsız olan donatı elemanlarının alanla uyumunun sağlanması gerektiği tespit edilmiştir. Özellikle yoğun kullanıma karşı yeterli olmayan oturma elemanları, çöp kutuları gibi donatı elemanlarının sayıları artırılmalı ayrıca bu elemanlar ile birlikte bakımsız ve deforme olan zemin döşemeleri ve tabelaların da onarımı yapılmalı, yetersiz olan bitkilendirme, alanın ekolojik ve mekânsal özellikleri de göz önünde bulundurularak çeşitlendirilmelidir.

Teşekkür ve Bilgi Notu

Makalede, ulusal ve uluslararası araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur. Çalışmada etik kurul izni gerekmemiştir.

Kaynaklar

- Akpınar Külekçi, E. (2018). Kent Donatı Elemanlarında Özgün Tasarımların Peyzaj Ergonomisi Yaklaşımıyla İrdelenmesi. *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD)*, 3(2), 89-109.
- Bayrakçı, O. (1991). Kent Mobilyaları Tasarımında Kimlik Sorunu ve Kent Kimliği İçindeki Yeri. Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu. Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 75-77, İstanbul.
- Bayraktar, A. N., Tekel, A. ve Ercoşkun, Ö. (2008). Ankara Atatürk Bulvarı Üzerinde Yer Alan Kentsel Donatı Elemanlarının Sınıflandırılması, Değerlendirilmesi ve Kentin Kimliği İlişkisi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 23(1), 105-118.
- Bayramoğlu, E. ve Özdemir, B. (2012). Trabzon Kent Merkezi, Uzun Sokak Kentsel Donatı Elemanlarının Kent Kimliği Açısından Değerlendirilmesi. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 12(2), 182-191.
- Bingöl, B. (2017). Kent Mobilyalarının Kentsel Mekanlarda Kent Kimliği ile İlişkilendirilmesi: Isparta Kaymak Kapı Meydanı Örneği. *İleri Teknoloji Bilimleri Dergisi*, 6 (3), 193-202.
- Biröl, G. (2007). Bir Kentin Kimliği ve Kervansaray Oteli Üzerine Bir Değerlendirme. *Arkitekt Dergisi*, 514(1), 46-54.
- Boguszak, M. (2015, 26 Eylül). Back Stage [Fotoğraf]. Erişim adresi (03.05.2021): <https://500px.com/photo/123106783/Back-Stage-by-Marek-Boguszak/>
- Bozdoğan, E., Öztürk, S. ve Korkmaz, E. (2015). Asi Nehri (Antakya) Kıyı Bandı Rekreasyon Alanı Donatı Elemanları Ve Kullanıcı Memnuniyetinin Belirlenmesi. *Türk Tarım - Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 3(1), 45-52.
- Bulduk, B. (2012). An Analysis of the Use of Urban Furniture in City Advertising in Terms of Aesthetic/Visual Appreciation Training: City Design. *Procedia-Social and behavioral sciences*, 46, 3279-3283.
- Bulut, Y., Atabeyoğlu, Ö. ve Yeşil, P. (2008). Erzurum Kent Merkezi Donatı Elemanlarının Ergonomik Özelliklerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Tarım Bilimleri Dergisi*, 14(2), 131-138
- Coğrafya Dünyası (2021, 3 Mayıs). Çanakkale İklim ve Bitki Örtüsü. Erişim adresi (03.05.2021): <https://www.cografya.gen.tr/tr/canakkale/iklim.html#:~:text=%C3%87ANAKKALE%20%2D%20%C4%B0klim%20ve%20Bitki%20%C3%96rt%C3%BCs%C3%BC&text=Genel%20olarak%20%C4%B1l%C4%B1man%20say%C4%B1l%C4%B1r.,gelen%20so%C4%9Fuk%20r%C3%BCzg%C3%A2rlar%20tesirli%20olur.>
- Dascălu, D. M. (2011). Landscape Effects of Urban Furniture Textures. *Bulletin UASVM Horticulture*, 68(1), 324-331. Doi: 10.15835/buasvmcn-hort:6875
- Deniz, K. (2004). Konya'da farklı Üç Kentsel Mekânda Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi).

- Durmuş, Ç. (2008). İstanbul Kent Mobilyaları Üzerine Bir Araştırma. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi). Erişim Adresi (17.12.2020): <http://dspace.yildiz.edu.tr/xmlui/handle/1/11343>
- Erdoğan, R., Oktay, H. E. ve Yıldırım, C. (2011). Antalya-Konyaaltı Parklarında Kullanılan Donatı Elemanları Tasarımlarının Kullanıcı Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 12(1), 1-8.
- Erin. (2021, 15 Şubat). Why Gracia is the Perfect Neighbourhood to Stay in Barcelona. Erişim adresi (03.05.2021): <https://www.neverendingvoyage.com/gracia-barcelona-guide/>
- Erten, İ. (2015). Çanakkale Ticaretinde Sistem ve Mekan Değişimi. Erişim adresi (12.11.2020): <https://www.canakkaleicinde.com/canakkale-ticaretinde-sistem-ve-mekan-degisimi/>
- Es, M. (2009). Kent Kimliği, Kent Kültürü. *ET*, 21, 2009.
- Fusaro, G., D'Alessandro, F., Baldinelli, G. ve Kang, J. (2018). Design of Urban Furniture to Enhance the Soundscape: A Case Study. *Building Acoustics*, 25(1), 61-75. Doi: 10.1177/1351010X18757413
- Hacıhasanoğlu, İ. (1991). Kent Mobilyaları, Teknografik Matbaacılık, İstanbul.
- Haritamap. (2021, 3 Mayıs). Çarşı Caddesi Haritası. Erişim adresi (03.05.2021): <https://www.haritamap.com/yer/carsi-caddesi-merkez>
- İlgar, E. (2008). Kent Kimliği ve Kentsel Değişimin Kent Kimliği Boyutu: Eskişehir Örneği. Anadolu Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi). Erişim Adresi (14.04.2021): <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/6205?locale-attribute=tr>
- Jes (2019, 20 Eylül). Rác thải tiếng Nhật là gì, 6 loại rác thải phổ liệu tại Nhật Bản. Erişim adresi (03.05.2021): <https://jes.edu.vn/rac-thai-tieng-nhat-la-gi-6-loai-rac-thai-phe-lieu-tai-nhat-ban>
- Kaler, T. (2019, 21 Kasım). Living a Sweet Life in Carroll Gardens, Brooklyn [Fotoğraf]. Erişim adresi (03.05.2021): <https://www.tracysnewyorklife.com/carroll-gardens-brooklyn-everyday-life/>
- Kalligiannaki G. (2018, 7 Ocak). Banyoles Old Town Redesign Highlights the Medieval Footprint of the City [Fotoğraf]. Erişim adresi (03.05.2021): <https://land8.com/banyoles-old-town-redesign-highlights-medieval-footprint-city/>
- Kontorigas, N. (2014, 16 Eylül). A Different Side of Paris | The Latin Quarter. Erişim adresi (03.05.2021): <https://advisortravelguide.com/a-different-side-of-paris-the-latin-quarter/>
- Kuşkun, P. (2002). Erzurum Kent Bütününde Donatı Elemanlarının Kullanımı Üzerine Bir Araştırma. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum.
- Kuşkun, P. ve Yılmaz, H. (2003). Erzurum Kent Bütününde Donatı Elemanlarının Kullanımı Üzerine Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 34(4), 345-351.
- Kuter N. ve Erdoğan E. (2009). Kentsel Donatı Elemanlarının Peyzaj Mimarlığı Açısından Değerlendirilmesi. *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, 243-256.
- Kuter, N. ve Kaya, Z. (2019). Kentsel Donatı Elemanlarının Peyzaj Mimarlığı Açısından Değerlendirilmesi: Çankırı Örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 21(1), 81-96.
- Önem, B. ve Kılınçaslan, İ. (2005). Haliç Bölgesinde Çevre Algılama ve Kentsel Kimlik. *itüdergisi/a mimarlık, planlama ve tasarım*, 4(1), 115-125.

- Öztürk S., Işınkaralar Ö., Çiçek E., Vural Ö. ve Meydan K. (2020). Kentsel Donatı Elemanlarının Kent Kimliği Açısından Değerlendirilmesi: Safranbolu Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 69 (13), 667-677.
- Sağlık, A., Sağlık, E. ve Kelkit, A. (2014). Kentsel Donatı Elemanlarının Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi: Çanakkale Kent Merkezi Örneği. 1. Uluslararası Kentsel Planlama-Mimarlık-Tasarım Kongresi, Kocaeli, Türkiye, 8-11.
- Scott, A. (2020, 12 Mart). Coronavirus Hits Europe. Erişim adresi (03.05.2021): <https://cen.acs.org/business/economy/Coronavirus-hits-Europe/98/i10>
- Yerçekim (2017, 14 Kasım). Erişim adresi (03.05.2021): <http://www.yercekim.com/albums/works/content/tarsus-kazi-evi-3/>
- Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu (1992). İstanbul Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, İstanbul.